

Dragi roditelji potencijalno darovite djece i svi Vi koji želite znati nešto više!

Jedna od danas najprihvaćenijih definicija darovitosti jest da je to sklop osobina koje omogućuju pojedincu da dosljedno postigne iznadprosječan uradak u jednoj ili više aktivnosti kojima se bavi (prema Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec, 2008.). Nije sasvim određeno u kojem razdoblju pojedinac počinje iskazivati taj iznadprosječni uradak, tako da od postojanja potencijalne darovitosti do konkretne produktivne darovitosti postoji ogroman mogući prostor djelovanja odgojnih utjecaja, koji započinje još u vrtiću. Svako dijete predškolske dobi treba tretirati kao potencijalno darovito dijete i osigurati mu odgoj i obrazovanje koji će maksimalno poticati razvoj njegovih potencijala (prema Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec, 2008.)

Stoga smo priredili ovaj tekst, za sve one koje smo u vrtiću prepoznali kao potencijalno darovitu djecu, kao i za sve one koji su znatiželjni i žele saznati nešto više i drugačije.

Podsjetimo se, **kod darovite djece je važno** (Karnes, Shwedel i Williams, 1983, prema Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec, 2008.):

- Poticati širenje temeljnih znanja i razvoj verbalnih sposobnosti
- Uvažavati specifične dječje interese, omogućiti da ih zadovoljavaju i produbljuju
- Omogućiti djetetu da uči ono što ga zanima
- Omogućiti djetetu da uči na način koji mu najviše odgovara
- Organizirati za dijete složenije aktivnosti (zahtjevnije u pogledu primjene apstraktnog mišljenja i viših razina misaonih procesa)
- Postavljati viša očekivanja u pogledu neovisnosti i ustrajnosti na postavljenim zadacima
- Osigurati korištenje što raznolikijeg materijala u radu (aktivnostima)
- Osigurati više vremena za rad
- Poticati tumačenje osobnog i tuđeg ponašanja i osjećaja
- Stvarati prigode za razvijanje i izražavanje sposobnosti vođenja
- Ohrabrivati kreativno i produktivno mišljenje

Djeci može biti vrlo zanimljivo slijedeće:

1) Pokusi iz područja fizike, kemije i prirode

- Pogledajte slijedeće linkove za zanimljive pokuse (pazite na sigurnost 😊)
  - <http://www.maligenijalci.com/mali-znanstvenici/>
  - <https://www.khanacademy.org/>
  - <https://beastacademy.com/online/schools>

Kućica s ogradom i suncem (Maja)

Torta, mašnica i kuća (Josipa)

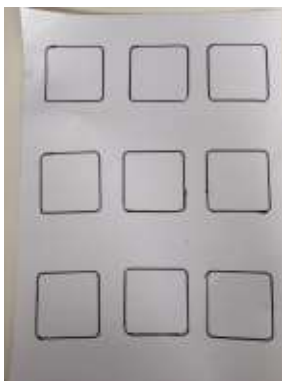
Maca radi pi pi u pijesak, ima tunel i kućicu, u kućici miša i lopticu (Igor)

Dečko ima lopaticu i zmaja, raščupan je jer puše da zmaj može letjeti (Igor)

Uvijek se radi o tome, da se pronađe što više različitih „rješenja“ ili odgovora na jednu početnu postavku!

OVIM PUTEM VAS POZIVAMO – NA A4 PAPRIU S OVIM POČETNIM ELEMENTIMA

ILI

ILI OBOJE

NEKA VAŠE DIJETE NACRTA SVOJE IDEJE I POŠALJITE NAM NA psihologdvdjarun@gmail.com PA ĆEMO NAPRAVITI MALU VIRTUALNU IZLOŽBU – uz ime djeteta navedite i dob

3) Perceptivne igre i aktivnosti

S raspoloživim sredstvima u kući priredite aktivnosti koje dijete potiču na upoznavanje svih osjetila i na istraživanje raznim osjetilima – jer je važno svijet doživljavati i spoznavati svim osjetilima:

- SLUH – napravite igru spoji parove po zvuku – 10 praznih neprozirnih malih bočica (ili kinderjaja) – po dvije napunite istim predmetima (riža, šećer, grah i sl.) – prvo istražite različite zvukove, pogodite što ih proizvodi i na kraju neka dijete pronađe parove po zvuku
- DODIR – izrežite kartončice jednake veličine, na po dva nalijepite isti materijal (brusni papir, obični papir, aluminijska folija, selotejp....) pa neka dijete prvo pogodi što je opipalo, a onda neka po opipu spoji dvije iste kartice – možete ovo igrati i u varijanti memorija
- OKUS – neka dijete zatvorenih očiju pokuša pogoditi koju ste mu namirnicu dali da kuša (šećer, med, sol, sirni namaz, voće...)
- NJUH – u kuhinji/kupaonici pronađite što dijete može pomirisati zatvorenih očiju i pogoditi što je
- VID – razne igre u kojima djeca trebaju pronaći sličnosti/razlike na slikama ili put kroz labirint - pogledajte na slijedećim stranicama predloške za labirinte ili parove slika u kojima treba pronaći razlike – možete ih isprintati ili u nedostatku printera, sami nacrtati neke -
<https://www.artrea.com.hr/labirinti.html>
- <https://www.artrea.com.hr/razlike.html>
- <http://slatkisvijet.com/djecji-svijet-slatki-svijet/zabavni-radni-listovi/labirinti>
- <http://slatkisvijet.com/djecji-svijet/zabavni-radni-listovi/pronadi-razlike>

4) logičko-kombinatoričke igre

- igrajte se postavljanja pitalica kao npr. - Kako zaustaviti erupciju vulkana, Kako bi izmjerio žirafi duljinu vrata, Kako pomoći maci koja ne može sama sići s drveta....
- ili pitalice vezane za sličnosti i razlike (Po čemu su slični pas i mačka/ Po čemu su slični papir i ugljen/ Po čemu se razlikuju kišobran i gljiva?)
- ili dajte djetetu rebuse i zagonetke i križaljke – pogledajte primjere na
  - <https://www.artrea.com.hr/rebusi.html>
  - <https://www.artrea.com.hr/Download/Zagonetke-Bojanka.pdf>

5) aktivnosti upoznavanja i istraživanja osjećaja

- razgovor o tome koje sve osjećaji postoje, kako ih osjećamo, kako ih prepoznamo kod drugih, u kojim situacijama ih osjećamo, i što možemo napraviti kada ih osjećamo (što nam pomaže kad smo ljuti, tužni ili se bojimo)
- crtanje lica s raznim osjećajima, situacija u kojima ih osjećamo, što nam pomaže
- slikovnice o emocijama (npr. autorica T: Moroney - Kada sam tužan, Kada sam sretan, Kada se bojim, Kada sam ljut Ili T.Gjurković i T.Knežević – Ovčicu je strah jer će dobiti brata i još 15 različitih slikovnica koje obrađuju emociju tuge, ljutnje, sreće i straha)

6) „projekti“ – neka dijete prouči ono što ga zanima i napravi plakat o tome - životinja, prirodne pojave, povijesna ličnost ili događaj (crtanjem, lijepljenjem, pisanjem....)

7) **virtualni posjet** nekom muzeju ili on-line kazališne predstave za djecu

KAKO DAROVITA DJECA MOGU DOŽIVLJAVATI TRENUTNU SITUACIJU?

Trenutno živimo u specifičnim uvjetima – pandemije i perioda nakon potresa u Zagrebu, koji na nekoj razini može djelovati na svu djecu. Neke dodatne specifičnosti koje mogu biti prisutne kod darovite djece, opisala je *psihologinja K. Ranogajec Benaković*, ECHA specijalistica iz udruge za darovitu djecu „Vjetar u leđa“. Donosimo sažetak njenog teksta:

Kao reakcija na trenutne okolnosti mogu se očekivati tjelesne reakcije (bol, umor, misaone reakcije (promjene u pažnji i pamćenju, ponavljanje nekih misli), emocionalne reakcije (ljutnja, tuga, strah, bespomoćnost...) kao i reakcije na planu ponašanja (nesanica, promjene u navikama jedenja i spavanja, povlačenje od drugih ili traženje stalne prisutnosti drugih, trzanje na zvukove....).

Kao i odrasli, djeca mogu reagirati pa biti povučenija ili mirnija, fizički aktivnija i nemirnija ili razdražljivija i svadljiva, plačljivija, ponovno mokriti u krevet, tražiti više fizičkog kontakta s roditeljima.....) . Važno je imati na umu da su sve ove reakcije uobičajene u ovakvim uvjetima, i da je bitno djeci pružiti osjećaj sigurnosti i prihvaćanja.

Kod darovite djece su moguće neke razlike:

- 1) **OSJETILA** – darovita djeca mogu biti izrazito senzibilna i intenzivnije doživljavaju svoju cjelokupnu okolinu, ideje, događaje i očekivanja, pa će tako biti i osjetljivija na zvukove, vibracije, pokrete. Na njih doživljaj potresa može još intenzivnije djelovati nego na prosječnu djecu. Mogu doživljavati i vrlo niske intenzitete potresa, tvrditi da opet osjećaju potres, što ih dovodi u trajno stanje uzbuđenosti i straha. Mogu reagirati na auto koji je prošao, na zveckanje posuđa, zatvaranje ormara, te stalno tražiti vašu blizinu i držati vam se za odjeću. Takve reakcije kod ove djece mogu trajati duže nego kod prosječnog djeteta. U stanju stresa njihova tjelesna osjetljivost općenito može biti još naglašenija pa mogu pokazivati izrazitije reakcije na bilo koje podražaje (taktilne, zvukovne, vidne...). Izrazito je važno da im vjerujemo i pokažemo razumijevanje za njihove doživljaje! Recite: „Razumijem da ti je sad ova majica neugodna, pronađi ti onu koja ti odgovara“ ili „U redu, stišat ćemo televizor ako ti je preglasan!“
- 2) **OSJEĆAJI** - zbog svoje visoke emotivnosti, neka darovita djeca će proživljavati dublje i intenzivnije emocije: preplavljujući strah, dugotrajniju anksioznost, ljutnju... I ono što je kod većine djece najdjelotvornije jest zagrljaj bliske osobe. Možda će dijete češće tražiti zagrljaj ili da spava s vama u krevetu – omogućite im to! Neka djeca će biti plačljivija i ako imaju potrebu za plačem, podržite ih u tome bez obzira koliko veliki bili! Na taj će način izbaciti napetost koja im se nakuplja. Humor je također odličan način suočavanja sa neugodnim emocijama. Darovita djeca obično imaju odličan

smisao za humor. Usmjerite ih da smisle ili pronađu humoristične elemente u ovoj stresnoj situaciji. Pronađite dobre viceve!

- 3) **MIŠLJENJE** - darovita djeca često ne razmišljaju samo kratkoročno i jednosmjerno, već situaciju sagledavaju dublje i šire čak i od nekih odraslih ljudi. Mogu se brinuti koliko dugo će trajati ova situacija, što će biti s roditeljima (ako moraju na posao, a osobito ako su liječnici, policija i sl.). Mogu čak promišljati hoće li roditelji koji ne rade imati plaću, kako će i gdje živjeti, hoće li imati novaca za hranu i sl. Razmišljaju kada će se izumiti cjepivo ili lijek protiv virusa i kako „natjerati“ ljude da slušaju upute i preporuke.

Dio darovite djece razmišlja globalno, suosjećaju sa ljudima iz drugih zemalja, sa umrlima, starima, djecom, bolesnima. Mogu biti izrazito potreseni sa snimkama, izjavama i napisima u medijima! Pomoći ćete im ako se dogovorite što bi oni mogli učiniti, odvojiti ili pokloniti da se pomogne onima kojima je pomoć potrebna. Na taj način će se osjećati korisno! Nadalje, darovitoj djeci su potrebne jasne, točne i provjerene informacije! Nikako ih ne treba izložiti potresnim snimkama!!! No, važno je odgovoriti na sva njihova pitanja. Darovito se dijete neće zadovoljiti jednostavnim odgovorom: „To će proći! Bit će sve u redu!“. Ono treba konkretan odgovor. Nemojte skrivati svoje osjećaje i brige. Nemojte opteretiti dijete sa svim svojim strahovima, no dobro je iskreno reći što vas brine i pokazati da razmišljate o nekim rješenjima. Tako će dijete vidjeti da je u redu pričati o svojim brigama, da i odrasli smiju biti zabrinuti. Nadalje, čut će direktno (verbalno) ono što ionako osjećaju iz vašeg ponašanja. Tako će dobiti potvrdu da su pravilno osjetili da su roditelji zabrinuti, uplašeni i sl. Osim toga, moći će shvatiti da neka „čudna“, neuobičajena ponašanja roditelja nisu zato što ih roditelji ne vole ili se ljute na njih, nego su rezultat roditeljske brige. Sasvim je u redu reći djetetu: „Oprosti što sam sad vikala na tebe, nisi ti kriv, malo sam nervozna jer ne znam kada ću opet početi raditi/ ili uzrujala sam se jer ne znam kako će biti baka i djed, a ne mogu sad k njima...“

Općeniti savjet je dati djeci kraću verziju informacije i onda čekati njihova pitanja. Ovisno o pitanjima, sadržaj treba proširivati.

- 4) **MAŠTA** - darovita djeca se vrlo maštovita. Upravo zato, mogu biti opterećena zamišljanjima mogućih scenarija u budućnosti ili situacija koje su prisutne u drugim dijelovima svijeta. U ovakvim okolnostima bolje im je maštu zaokupiti nekim drugim sadržajima koji će im dati mogućnost za budu kreativni, ali će ih odmaknuti od „crnih misli i scenarija“. Sastavljanje priča o ovome što im se događa, crtanje stripova ili crteža, smišljanje izuma za borbu protiv ove bolesti, smišljanje junaka koji će pobijediti „Coronu“ ili potres, vođenje dnevnika o svom životu, može biti dobro rješenje.

KAKOPOMOĆI

Kada stavimo u jednu dječju glavicu visok stupanj maštovitosti, složene misaone

procesu, sagledavanje detalja, alternativa i mogućnosti te veliku emotivnost i osjetljivost – prirodno je da se kod takve djece pojavi preplavljenost. Njihov mozak je preopterećen vihorom misli, emocija i osjeta i može se dogoditi da ih potpuno zbuni taj doživljaj u glavi. Nemaju jasnoću, strukturu i razumijevanje na koje su navikli, nego kaos doživljaja i misli. Mogu čak i verbalizirati: „Ne znam što se sa mnom događa, što mi je u glavi!“ Može čak doći i do napada panike. Ne trebate se uplašiti tih riječi, to je sve prirodno. Može se reći: „Normalno je da si zbunjen, da ne znaš što da misliš i što ti se događa.“ Ponudite djeci neku vježbu opuštanja. Potaknite dijete kasnije na razgovor o pitanjima i mislima koje ima. U svim situacijama stresa jako je važno kako doživljavamo situaciju oko nas te koliki je naš osjećaj kontrole nad situacijom. Ako si uspijemo objasniti situaciju kao manje strašnom ili ako imamo osjećaj kontrole nad onim što se događa, bit će nam i manje stresna. Djeci treba objasniti kako će izgledati njihov dan od jutra do navečer. Dobro je dati strukturu i rituale jer onda dijete ima osjećaj kontrole nad onim što će se dogoditi slijedeće. Naravno da se roditelji ne mogu cijeli dan posvetiti samo djeci, jer treba uskladiti rad od kuće i kućanske poslove. Pokušajte uključiti djecu u neke poslove. Zajedno kuhajte, režite namirnice, spremajte i sl. Tada ćete imati vremena pričati s djecom (možda i o onome što ih muči) i doživjet ćete osjećaj zajedništva! I na kraju, nemojmo zaboraviti da darovitoj djeci može nedostajati intelektualnog izazova, pa predložimo pogledati prijedloge aktivnosti s početka teksta.

Korištena literatura – preporuka za čitanje:

- Cvetković Lay, J., Pečnjak, V., Možeš i drukčije, Alinea, Zagreb, 2004.
- Cvetković Lay, J., Sekulić – Majurec, A., Darovito je, što ću s njim?, Alinea, Zagreb, 1998.
- Ksenija Ranogajec Benaković – cijeli tekst (koji je ovdje prikazan u skraćeno) je na <https://www.facebook.com/1807307416162608/posts/2916173648609307/>

Priredila Neda Vac Burić, prof. psihologije